

ІСТОРІЯ НАУКИ. ПЕРСОНАЛІЇ

УДК 001.98 Пилипчук

В. Д. ГУБ'ЯК

Теребовлянське вище училище культури

вул. Тараса Шевченка, 1, Теребовля, Тернопільська область, 48100

**ПИЛИПЧУК ОЛЕГ ЯРОСЛАВОВИЧ – ВИДАТНИЙ УЧЕНИЙ
УКРАЇНИ В ГАЛУЗІ ІСТОРІЇ НАУКИ Й ТЕХНІКИ
(до 70-річчя від дня народження)**

**«Два крила, якими підноситься
людський дух в безкраї простори –
це віра і наука».**

*Патріарх Йосиф Сліпий
Бог. Церква. Україна. –
Тернопіль: Джура, 2012. – С. 6.*

Історія науки й техніки є надзвичайно важливою складовою сучасної української історичної науки. Серед провідних науковців України у цій галузі чільне місце належить талановитому вченому та педагогу, доктору біологічних наук, професору, директору Центру досліджень з історії науки й техніки ім. О.П. Бородіна Державного економіко-технологічного університету транспорту Олегу Ярославовичу Пилипчуку. У 2017 році вчений відзначає своє 70-ліття.

О. Я. Пилипчук народився 13 серпня 1947 р. в селі Оришківці Гусятинського району Тернопільської області в селянській родині. Привчений до праці мамою (Цецилією Петрівною) ще змалку. Його батько (Ярослав Миколайович) - фронтовик, інвалід війни II групи Великої Вітчизняної війни, внаслідок тяжких поранень помер за кілька місяців до народження свого сина. Сільський хлопчина (напівсирота) протягом свого життя зберіг характерну йому працелюбність та працездатність. З дитинства Олег Ярославович виявив неабиякий хист до навчання та любові до природи рідного Тернопілля. Тому не випадково після закінчення середньої школи у 1965 р. поступив на біологічний факультет Чернівецького університету, де здобув 1970 р. кваліфікацію біолога, вчителя біології та хімії.

Протягом 1970-1973 рр. працював учителем Коцюбинської середньої школи Гусятинського району Тернопільської області. В 1973 р. вступив до аспірантури Інституту зоології ім. І. І. Шмальгаузена АН УРСР. Після успішного захисту кандидатської дисертації за темою «Морфологія та біомеханіка скелета попереково-крижового відділу хребта деяких ссавців» з 1976 р. до 1988 р. працював у цій академічній науковій установі.

Новий етап науково-освітньої діяльності О. Я. Пилипчука розпочався з 1988 р. Головним напрямом наукових інтересів ученого тоді стала і залишається й до нині історія науки й техніки. Протягом 1988-1995 рр. працював у Київському педагогічному університеті ім. М. П. Драгоманова – спочатку асистентом, а потім старшим викладачем та доцентом. У 1992 р. успішно захистив докторську дисертацію за темою «Київське товариство дослідників природи: 1869-1929 рр.».

Варто підкреслити, що Олег Ярославович Пилипчук став першим науковцем, який за часів незалежності України здобув науковий ступінь доктора наук за спеціальністю – історія науки й техніки. Його дисертація стала для інших докторантів зразком виконання докторської дисертації у цій галузі.

З 1995 р. до 1996 р. працював завідувачем відділу історії науки та освіти Інституту українознавства Київського університету, де започаткував дослідження історії науки й техніки як невід’ємної складової українознавства. З 1996 р. і до сьогодні очолює кафедру «Екологія та безпека життєдіяльності на залізничному транспорті» Державного економіко-технологічного університету транспорту (м. Київ).

Фундаментальним є науковий доробок Олега Ярославовича Пилипчука. Характерною ознакою наукової творчості вченого є новаторство і широке коло наукових інтересів. Його наукові напрацювання включають праці із зоології, екології, але найбільше – з історії науки й техніки. Автор і співавтор понад 300 публікацій, серед яких «Вовк» (1985), «Іван Федорович Шмальгаузен» (1985, 1991, 2001 рос.), «Олександр Прокопович Маркевич» (1986), «Ондатра», «Антилопа Кання» (1987), «Дмитро Костянтинівич Третьяков» (1989), «Олександр Онуфрійович Ковалевський» (1990, 2003), «Микола Миколайович Гришко», «Олексій Миколайович Северцов» (1995), «Академік Олександр Прокопович Маркевич: життя і діяльність» (1999), підручник – «Основи екології» (2000); навчальні посібники: «Київське товариство дослідників природи та його внесок у розвиток ембріологічної науки» (1991), «Основи загальної генетики» (1995), «Історія науки та освіти в Україні (найдавніші часи – перша третина XX ст.» (1998), «3 історії української науки і техніки: Хрестоматія-посібник» (1999), «Основи екології та економіки природокористування», «Екологія: словник-довідник», «Стійкий екологічно безпечний розвиток і Україна» (2002), «Транспортна екологія» та «Основи екології» (2004), а також науково-популярні праці «Тварини з «Червоної книги» (1986), «Загадковий світ сирен» (1988), «Ці загадкові куниці» (1989).

Визначальною ознакою наукових праць О.Я. Пилипчука стало олюднення ним історії української науки, повернення із незаслуженого забуття десятків імен українських учених,

активне залучення до наукового обігу архівних матеріалів, які раніше не використовувалися дослідниками. Фактично професор О.Я. Пилипчук став одним із фундаторів становлення в Україні за часів незалежності історії науки й техніки як окремої галузі історичної науки.

Вчений проводить значну науково-організаційну роботу. Зокрема, є головою спеціалізованої вченої ради Д 26.820.02 із захисту докторських та кандидатських дисертацій за спеціальністю – історія науки й техніки у Державному економіко-технологічному університеті транспорту. Тривалий час був також і членом спеціалізованої вченої ради Д 26.189.02 у Центрі досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г.М. Доброва НАН України, а також заступником голови спеціалізованої вченої ради Д 26.001.01 зі спеціальностей 09.00.12 – українознавство та 07.00.07 – історія науки й техніки у Центрі українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка (2000-2005 рр.).

Олегу Ярославовичу належить значний внесок у підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації у галузі історії науки й техніки. Безпосередньо під його керівництвом 4 докторанти захистили докторські дисертації та 25 аспірантів та пошукувачів – кандидатські дисертації. Як голова спеціалізованої вченої ради, науковий керівник, науковий консультант та офіційний опонент Олег Ярославович відкрив шлях до науки для десятків молодих учених не лише з Києва, а й з усієї України. Його учні та послідовники активно працюють на ниві історії науки й техніки в Дніпрі, Кропивницькому, Мелітополі, Миколаєві, Одесі, Тернополі, Харкові, Херсоні та в інших містах України.

Професор О.Я. Пилипчук є фундатором і директором Центру досліджень з історії науки й техніки імені О.П. Бородіна Державного економіко-технологічного університету транспорту. Щорічно в цьому університеті проводяться «Наукові читання, присвячені діяльності Олександра Парфенійовича Бородіна». Завдяки зусиллям керівника центру встановлені плідні взаємозв'язки з усіма дослідницькими інституціями в галузі історії науки й техніки в Україні.

Разом із професорами Ю. О. Храмовим та Л. О. Гріффенімом, О.Я. Пилипчук був одним із ініціаторів проведення щорічної Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні питання історії науки й техніки» та Всеукраїнської наукової конференції молодих істориків науки, техніки та освіти. Ці наукові форуми стали ефективною школою для сотень науковців у галузі науки й техніки з усієї України, де вони отримали можливість оприлюднити результати своїх наукових пошуків.

У 1999-2010 рр. професор О.Я. Пилипчук був відповідальним редактором збірника наукових праць «Історія української науки на межі тисячоліть» (опубліковано 50 випусків). З 2011 р. очолює редколегію збірника наукових праць «Історія науки і техніки» (опубліковано 10 випусків); а також є членом редколегій наукових часописів: «Нариси з історії природознавства і техніки», «Наука та наукознавство», «Вісник Дніпропетровського університету: серія історія філософії та історії науки», «Збірник наукових праць Державного економіко-технологічного університету транспорту» та інших наукових часописів.

За плідну науково-освітню діяльність О.Я. Пилипчука відзначено низкою державних нагород та громадських відзнак: у 2000 р. – медаллю та дипломом лауреата Нагороди ім. Ярослава Мудрого за значні здобутки у галузі науки і техніки (АН Вищої школи України); у 2002 р. – знаком «Знак пошани» (Міністерство аграрної політики України), «Почесною грамотою» Президії Української академії аграрних наук за значний особистий внесок у становлення комплексних наукових досліджень з питань відтворення сільськогосподарської дослідної справи в Україні, створення школи істориків біологічної і аграрної науки, у 2005 р. Міністерство освіти і науки України нагородило медаллю «Петро Могила»; «Подякою» та іменним годинником від Київського міського голови О.О. Омельченка за вагомий внесок у розвиток історії науки (біобібліографічної справи); 2003 р. – знаком «Відмінник освіти України» (Міністерство освіти і науки України); 2008 р. – медаллю «За успіхи у науково-педагогічній діяльності»; 2010 р. – знаком «За сприяння розвитку залізничного транспорту» та «Почесний працівник транспорту України» (2010). За багаторічну сумлінну працю у вищій школі та за значні наукові досягнення Академія наук вищої освіти нагородила медалями: імені Івана Пулюя (2012), імені Олександра Богомольця (2015) та «20 років Академії наук Вищої школи України» (2012). Професору О. Я. Пилипчуку за визначні досягнення й вагомий

особистий внесок у науку та підготовку кадрів присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України» (2017), Академія наук вищої школи України нагородила орденом Святого Володимира (2017), а також отримав орден Святих Кирила та Мефодія від Патріарха Київського і всієї Руси-України Філарета 12 червня 2017 р. Цією високою відзнакою нагороджено науковця «За заслуги у відродженні духовності в Україні та утвердження Помісної Української православної церкви» 05 серпня 2017 р.

Попри заслужений авторитет у науковому середовищі, високі державні нагороди та відзнаки, доктор біологічних наук, професор Олег Ярославович Пилипчук залишається доброю, чуйною людиною, Учителем з великої літери, мудрим наставником, що щедро ділиться власним талантом та життєвим досвідом зі своїми численними учнями та послідовниками.

Хлопчина-напівсирота, який зростав у злиденному повоєнному селі, завдяки своєму таланту й титанічній праці став провідним фахівцем у галузі історії науки й техніки у сучасній Україні. Варто підкреслити, що професор О.Я. Пилипчук органічно поєднує у собі талант вченого та педагога, а також мудрість наставника для молодшої генерації вчених істориків науки й техніки в Україні.

Визначальними ознаками особистісного характеру О. Я. Пилипчука є його людяність та природне бажання прийти на допомогу тим, хто цього потребує. Не менш важливими рисами є його життєвий оптимізм, любов до України і малої Батьківщини. О. Я. Пилипчук ще у віці 17 років вийшов з рідного дому, але й донині не втратив зв'язок зі своєю малою Батьківщиною. Олег Ярославович зі щирою синівською повагою та любов'ю ставився до своєї мами. Її душевні слова: «Провідуй маму, доки вона жива» чіпляють за живе кожного сина й дочку, який ще має стареньких батьків, і спонукають дітей не забувати своїх рідних. Тому не випадково вчений й досі зберігає материнську хату. І, коли випадає нагода він повертається до рідного села, де набирається сил і творчої наснаги з рідної землі.

Визначальними ознаками особистого характеру О. Я. Пилипчука є його людяність та природне бажання прийти на допомогу тим, хто цього потребує, а також природний український гумор. Життєвий шлях та творчі досягнення Олега Ярославовича Пилипчука стали дійсно прикладом для всіх його послідовників, учнів: студентів, аспірантів, докторантів. Від широкого серця хочеться побажати ювіляру міцного здоров'я, нових творчих здобутків на ниві історії науки та техніки, всіляких гараздів на щасливі й довгі роки, нових творчих здобутків у житті. З води і роси Вам, шановний Олег Ярославович!

Хай і надалі, високоповажний Ювіляре, стелиться Вам довгий і щасливий життєвий шлях на теренах улюблених Вами біологічної науки, історії науки й техніки і нехай надійним супутником на цьому шляху й Вашим опікуном буде Ваша щаслива доля.

Хочеться від душі Вам сказати : *Vivat professore!*

Многая й благая літа, дорогий Олеже Ярославовичу!

В. Д. Губ'як

Теребовлянское высшее училище культуры

ПИЛИПЧУК ОЛЕГ ЯРОСЛАВОВИЧ – ВЕДУЩИЙ УЧЕНЫЙ УКРАИНЫ В ОБЛАСТИ ИСТОРИИ НАУКИ И ТЕХНИКИ (к 70-летию со дня рождения)

Олег Ярославович Пилипчук - талантливый ученый и педагог, доктор биологических наук, профессор, директор Центра исследований по истории науки и техники им. А.П. Бородина Государственного экономико-технологического университета транспорта. В 2017 году ученый отмечает свое 70-летие.

Главным направлением научных интересов ученого история науки и техники. Олег Ярославович Пилипчук стал первым ученым, который во времена независимости Украины получил степень доктора наук по специальности - история науки и техники.

Фундаментальным является научный потенциал Олега Ярославовича Пилипчука. Характерным признаком научного творчества ученого является новаторство и широкий круг научных интересов. Его научные работы включают труда по зоологии, экологии, но больше всего - по истории науки и техники. Автор и соавтор более 300 публикаций. Определяющим

признаком научных трудов Я. Пилипчук стало очеловечивания им истории украинской науки, возвращения из незаслуженного забвения десятков имен украинских ученых, активное привлечение в научный оборот архивных материалов, ранее не использовались исследователями. Фактически профессор А.Я. Пилипчук стал одним из основателей становления в Украине за время независимости истории науки и техники как отдельной отрасли исторической науки.

Ученому принадлежит значительный вклад в подготовку научных кадров высшей квалификации в области истории науки и техники. Непосредственно под его руководством 4 докторанты защитили докторские диссертации и 25 аспирантов и соискателей - кандидатские диссертации. Как председатель диссертационного совета, научный руководитель, научный консультант и официальный оппонент Олег Ярославович открыл путь в науку для десятков молодых ученых не только из Киева, но и со всей Украины.

Профессор Я. Пилипчук является основателем и директором Центра исследований по истории науки и техники имени А.П. Бородин Государственного экономико-технологического университета транспорта.

В 2017 Я. Пилипчук за выдающиеся достижения и весомый личный вклад в науку и подготовку кадров присвоено высшее научное звание «Заслуженный деятель науки и техники».

Ключевые слова: история науки и техники, профессор, доктор биологических наук, научный потенциал

V. D. Gubiak

Terebovlian Higher School of Culture, Ukraine

PYLYPCHUK OLEH YAROSLAVOVYCH – LEAD SCHOLAR OF UKRAINE IN THE FIELD OF HISTORY OF SCIENCE AND TECHNOLOGY (honoring his 70th birthday)

In 2017 Oleh Yaroslavovych Pylypchuk, a talented scientist and teacher, doctor of biological Sciences, Professor, Director of the Centre for research on the history of science and technology of Borodin State Economic and Technological University of Transport, celebrates his 70th birthday anniversary.

His research work focuses on the history of science and technology. Oleh Yaroslavovych Pylypchuk was the first scientist of independent Ukraine to receive the Ph.D. degree in history of science and technology.

Achievements and research findings of Oleh Yaroslavovych Pylypchuk are invaluable. He is notable for his innovative ideas and versatile interests. His academic works cover zoology, ecology, and above all, the history of science and technology. He has authored and co-authored over 300 publications. The defining feature of scientific works of O. Y. Pylypchuk was to humanize the history of Ukrainian science by reviving the names of dozens of Ukrainian scientists and uncovering archives long ignored by researchers. Professor Oleh Pylypchuk is above all to be considered a founding father and a trailblazer of the history of science and technology defining it as a separate branch of historical science.

One of his greatest achievements lies in fostering and promoting scientific brainpower in the field of history of science and technology. He supervised 4 doctoral and 25 candidate thesis works. In the capacity of head of the specialized scientific council, acting as a supervisor, a scientific advisor and an official opponent, Oleh Y. Pylypchuk paved the way for dozens of up-and-coming scientists from all over Ukraine.

Professor O.Y. Pylypchuk is a founder and Director of the Centre for research on the history of science and technology of Borodin State Economic and Technological University of Transport. In 2017 for exceptional merits and significant contribution O.Y. Pylypchuk was awarded the highest academic title “Honoured Scientist”.

Key words: history of science and technology, Professor, Doctor of Biological Sciences, research work